

OSMANLI DİPLOMASİSİNİN İZİNİ SÜRMEK: DİPLOMASİYİ İMPARATORLUK OLGUSU ÜZERİNDEN DEĞERLENDİREN ÖNEMLİ BİR ÇALIŞMA

Namık Sinan Turan, İmparatorluk ve Diploması: Osmanlı Diplomasinin İzinde, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014, 568 s.

Bilen IŞIKTAŞ*

Ülkemizde son yıllarda geçmişe yönelik nostalgik bir tutkunun artışıyla birlikte popüler tarihçilik ürünleri kitapçı raflarını doldururken, tarihi dizilerin yarattığı havanın etkisiyle Osmanlı gündelik yaşamına dair çoğunlukla yüzeysel olmayı aşamayan bir ilgi başladı. Kanuni Sultan Süleyman'ı Halil İnalçık'ın, Cemal Kafadar'ın yazdıklarından değil popüler oyuncuların yer aldığı bir televizyon dizisinden öğrenmeye çalışan okur için Hürrem Sultan'ın kullandığı varsayılan bir yüzüğün benzerine sahip olmak tarihle ilişki kurmak anlamında naif bir gösterge olarak kabul edilebilir. Her zaman popüler bir ziyaret mekanı olan Topkapı Sarayı'nı ziyaret edenlerin yüzde kaçının 17. yüzyılda burada yaşamış olan aynı zamanda müzisyen kimliğiyle ve İstanbul müzik kültürünü nota yazısını kullanarak aktaran ilk yazılı kaynağın sahibi Ali Ufki Bey'in (namı diğer Albert Bobowski) iki ayrı tercümesine bugün ulaşabildiğimiz Saray-ı Enderun kitabını ya da aynı yüzyılda burada elçilik göreviyle bulunan Jean Baptiste Tavernier'in Osmanlı Sarayına dair metnini okuyarak, kısacası hazırlıklı gittiği meçhul. Büyük ihtimal bu rakam çok tatmin edici ölçüde değil.

* İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı Müzikoloji Bölümü Öğretim Görevlisi,
e-mail: bilen.isiktas@istanbul.edu.tr

Okullarda öğretilen tarih daha çok güçlü hükümdarların askeri başarılarına, fetih olgusuna, 17. yüzyıldan sonra ise askeri yenilgilerin neden olduğu toprak kayıplarına indirgenerek aktarılan bir yaklaşıma dayanıyor. Oysa bir imparatorluğun yönetiminde hükümdarın dışında, bürokrasinin yeri ve rolü, devlet mekanizması, bürokratların, halkın siyasi sistem karşısındaki konumları tartışmaya açılmıyor. Bugün Türkiye'nin dış politika seçenekleri üzerine her gün gazeteleri ve ekranları süsleyen uluslararası ilişkiler uzmanlarının onlarca yorumlarıyla karşı karşıya olan bizler için Osmanlıların nasıl diplomasi uyguladığı hala bir bilinmezdir. Osmanlı diplomasi anlayışı ve kurumları nelerdi? Tam olarak bilmiyoruz. Bir yeri fethedip toprakları arasına katan, her biri güçlü komutanlar olan sultanların başka krallarla, prenslerle anlaşmaya ihtiyacı olabilir miydi? Dahası bugün ulus-devlet paradigmasıyla bakıldığında bunca farklı etnisiteyi ve dinsel kimliği bir arada tutabilmeyi sağlayan imparatorluk olgusunu anlayabilmek ne kadar olanaklıdır? Tüm bu sorular tarihçilerin akademik yaşam içinde yıllardır üzerinde durup, çalıştığı meseleler olabilir. Ancak doğrudan tarihle ilgilenmeyen okurun ya da benim örneğimde olduğu gibi farklı disiplinlerden insanların bu tartışmaların sonuçlarına ulaşması her zaman mümkün değildi. Bilgi Üniversitesi Yayınlarından yakın zamanda çıkan İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Namık Sinan Turan'a ait "İmparatorluk ve Diplomasini: Osmanlı Diplomasinin İzinde" başlıklı eser tam da bu konularda okumak isteyenler için bir başucu kitabı niteliğinde.

Namık Sinan Turan, Osmanlı siyasi tarihi üzerine olan çalışmalarının yanında Osmanlı kültürü ve kültür tarihi üzerine de eğilen, bu konuda araştırmalarıyla bilinen genç kuşak tarihçilerden. Siyaset bilimi eğitiminden geliyor olması ona meselelere disiplinlerarası bakabilme özelliği kazandırıyor. Daha önce *Hilafetin Tarihsel Gelişimi ve Kaldırılması* (Altın Yayınları, İstanbul 2004) adlı kitabı yayınlamış olan yazar, bu defa uzun yıllara dayalı bir birikimin ürünü olduğu anlaşılan Osmanlı diplomasini üzerinde kitabını okurla buluşturdu. Prof. Dr. Murat Özyüksel bu çalışmanın "dış siyasi gelişmeler karşısında bugüne kadar ihmal edilen kurumsal yapı ve dış politika sürecinde belirleyici olan zihniyet dünyasını da işin içine dahil ederek önemli bir boşluğu doldurduğuna" dikkat çekmektedir. Bugüne

kadarki çalışmalarda Osmanlı diplomasi kurumlarına ve bunların dönemler içindeki dönüşümüne değinilmiyor, daha çok bir siyasi tarih anlatısı olarak konuya yaklaşıyordu.¹ Turan'ın çalışması Prof. Özyüksel'in de işaret ettiği gibi alandaki eksiklikleri dikkate alarak yazılmış önemli bir eser.

Osmanlı diplomasi tarihine bütüncül bir yaklaşımla kaleme alınan bu çalışma uzun dönemli konjonktürel değişimlerin izinde ve imparatorluk olgusu üzerinden Roma İmparatorluğu'nun Müslüman varisinin diplomasisini inceliyor. Turan, kitabının girişinde amacını şu cümlelerle ifade etmekte: “Burada yapılmaya çalışılan bütünsel bir tarih anlatısı içinde erken 14. yüzyıldan imparatorluğun tarih sahnesinden çekilmesine neden olan gelişmelerin başlangıcını içeren Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte Osmanlı İmparatorluğu'nun dış ilişkilerinin seyrine, bunları yönetmekte kullanılan usul ve kaidelere, zaman içinde uğradıkları revizyonları da dikkate alarak incelemektir. Böylelikle modern Türkiye'nin diplomasi geleneğinin zeminine ışık tutulabilecek, Osmanlıların diplomasisinin olmadığı şeklindeki iddialara yanıtlar üretilebilecektir.” (s. 6)

Kitap altı bölüm halinde tasarlanmış. Birinci bölüm “Erken Osmanlılar ve Diplomasi” başlığını taşıyor. Bu bölümde yazar Osmanlıların beylikten imparatorluğa dönüşümünün altyapısını incelemekle işe başlıyor. Bizce bu bölümde konunun gidişatı açısından en dikkat çeken Osmanlı diplomasisinin kavramsal altyapısı hakkındaki başlıkta anlatılanlar. Osmanlıların diplomasiyi şekillendirirken kullandıkları darülharb, darülislam, harbi, zımmi, ahidname, muahede, mütareke, kapitülasyon gibi kavramların İslam ve Osmanlı hukuk sistemi içinde nasıl yorumlandığı burada geniş biçimde anlaşılıyor. Aslında bu yapılırken bugün birçok tarihçi arasında tartışma konusu olan Osmanlı hukukunun tümüyle Şeriat hükümlerine dayanıp dayanmadığı gibi meselelere de temas ediliyor. Turan'ın yaklaşımı İnalçık, Barkan gibi Osmanlı tarihçilerinin çalışmalarının sonuçlarıyla uyumlu görünüyor.² Buna göre Osmanlılar kamu hukuku ve diplomaside dayanaklarını oluştururken, dini hukuk ve yerleşik ge-

¹ Oral Sander, **Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü: Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Deneme**, Ankara, İmge Yayınları, 2007.

² Halil İnalçık, “Osmanlı Hukukuna Giriş: Örfi Sultanı Hukuk ve Fatih'in Kanunları”, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: XIII, (1958), s. 102-126, Ömer Lütfi Barkan, “Osmanlı İmparatorluğu'nun Teşkilat ve Müesseselerinin Şeriliği Meselesi”, **Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: XII, Sayı: 3-4, (1946), s. 713-733.

leneklerin yanında kamu otoritesinin belirleyiciliğini zamanın ahkamını da dikkate almaktaydılar. Nitekim Bizans ile olan ilişkilerde zaman zaman ittifak yapılabilmesi darülharp olarak görülen bir sistemin imparatorunun damadı ve müttefiki olunabilmesinde bu yaklaşım belirleyiciydi. Birinci bölümde Osmanlıların bir Akdeniz sistemi olarak aynı dönemde güçlü bir ekonomik ağı parçaları olan İtalyan şehir devletleri ve Balkanlardaki devletlerle olan ilişkilerine de değiniliyor.

“Rönesans Dünyası, Diplomasi ve Osmanlılar” başlığını taşıyan ikinci bölüm birçok klişe ve genel kabulü tartışmaya açması yönüyle önem taşıyor. Turan’ın da belirttiği gibi Batılı tarihçiler 18. yüzyıl sonunda Osmanlıların Avrupa başkentlerinde daimi elçilikler kuruncaya kadar ad-hoc diplomasiyi benimsemiş olmalarını Rönesansla birlikte şekillenen diplomasi anlayışının dışında kalmaları olarak yorumluyor.³ Oysa bu çalışmada nerdeyse tartışılmaksızın kabul gören bu tez bütünüyle revize edilmekte. Konuyla ilgili olarak yazar şu yaklaşımı sergilemekte: “Osmanlı doğusunda İtalyanların yaşadığı deneyimler İtalya’nın siyasal mikro-kozmozunda yeni bir diplomasiinin oluşumuna katkı sağladı. Venedik ordu ve donanmasına darbeler indiren Osmanlıların şiddetli baskıları onların kendi konumlarını çarpıcı biçimde yeni duruma uyarlamalarına neden oldu. İstanbul’da ve diğer yerlerde yaşayan elçiler sayesinde yüzlerce yıllık düşmanlık ve savaş sonrasında oluşmuş efsanelerin gerçek yüzü ortaya çıktıkça Osmanlı siyaset ve toplumu hakkında somut, gerçekçi ayrıntılar gitgide bunların yerini aldı. Her ne kadar diğer Avrupa başkentlerinde diplomatik misyonlar kurmakla ilgilenmemişlerse de İtalyan devletlerinin Osmanlı sistemini ve bu toplumun Hıristiyan yerleşimlerini ve elçilerini kendi topraklarında barındırmayı nasıl başardığını anlama ihtiyacı, yeni diplomasiinin temelinde Osmanlı İmparatorluğu’nun yer almasını sağladı. Unutmamak gerekir ki modern dünyanın diplomatik sisteminin en temel özellikleri (daimi elçilikler, dokunulmazlık, mütekeliyet ve istihbarat toplama) formüle edilirken, Osmanlı egemenlik alanındaki Floransa, Ceneviz ve Venedik yöneticilerinin tecrübelerinden faydalanılmıştı.” (s. 75)

³ Bernard Lewis, *The Middle East and the West*, Weidenfeld & Nicolson, London 1964, s. 30-32, M.S. Anderson, *The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919*, London, Longman, 1993, s. 71.

İkinci bölümdeki çarpıcı başlıklardan biri de Osmanlı İmparatorluğu'nun gerçek anlamdaki kurucusu olarak tanımlanan Fatih Sultan Mehmet'in dış politika ve diplomasideki yerinin tartışıldığı bölüm. Burada anlatılan Fatih Mehmet günümüzde belli çevrelerde sunulmaya çalışılan portreden farklı, son derece çarpıcı bir hükümdar. Çevresinde yalnızca Osmanlı hukukunun, ilminin büyük bilginleri değil, İtalyan nedimleri de olan, bunlarla Latince ve Yunanca kaynaklardan antik dünya imparatorluklarının tarihlerini okuyan, Rönesans kültürüne ilgisi yüksek, birçok dil bilen bir portre Fatih Mehmet.⁴ II. Bayezid ile Osmanlıların Avrupa ve Akdeniz'deki önemli diplomasi merkezlerinden birine dönüşüm süreci, Yavuz Sultan Selim'in İran ve Mısır seferlerinin Osmanlılara diplomatik üstünlük kurmada sağladığı fırsatlar yine bu bölümde anlatılıyor.

Avrupalıların muhteşem sıfatıyla andığı, Ferdinand, Maximilan, II. Karl, Fransuva, Luther gibi Avrupa sahnesinin etkin aktörleri arasında en önde yer alan Kanuni Sultan Süleyman'ın diplomasisi üçüncü bölümün konusunu oluşturuyor. Modern Avrupa'nın şekillenmesinde Osmanlı gücünün etkisi Prof. Dr. Halil İnalçık'ın tezlerini destekleyecek biçimde sonuçlarla burada ortaya konuyor.⁵ Osmanlılar diplomasiyi etkin biçimde kullanarak Fransa ile yaptıkları askeri ve siyasi ittifak sonucu birleşik bir Avrupa'yı daha başka ifadeyle Katoliklik etrafında birleşen Avrupa kimliğini engellemişlerdi. Luthercilere olan Osmanlı desteği, Habsburg karşısında küçük kralıklara verilen ekonomik ayrıcalıklar Avrupa'da II. Karl'ın gücünü yıpratmaya yönelik diplomatik ataklar olarak anlatılıyor. Turan'ın çalışması diplomasi ve ekonomi arasındaki ilişkiye de dikkat çekmesi açısından katkı sağlayıcı.

Kitabın dördüncü bölümü 17. yüzyılda siyasi krizin diplomasiye ne şekilde yansıdığını inceliyor. Askeri yenilgiler, siyasi bunalım, diplomaside Karlofça eşiği bu bölümün konuları arasında. Turan'ın Karlofça'ya yaklaşımı ders kitaplarında anlatılandan bir hayli farklı. Resmi söylemde Osmanlı duraklamasının başlangıcı olarak gösterilen 1699 Karlofça Antlaşması burada Avrupa'da şekillenen yeni

⁴ Yazarın bu konuyu bir başka makalesinde müstakil olarak ele almıştır. Bkz. Namık Sınan Turan, "Rönesans'ın Çağdaş Bir Hükümdar: II. Mehmet", *Evrensel Kültür Dergisi*, Nisan 2013, Sayı: 256, s. 28-33.

⁵ Halil İnalçık, *Turkey and Europe in History*, İstanbul, Eren Yayınları, 2006, s. 119-125.

diplomasi anlayışına entegrasyon süreci olarak değerlendiriliyor. Yazar, süreci şu şekilde özetliyor: “Toprak kayıplarının Habsburglar ve müttefikleri karşısında Osmanlıların üstünlük iddiasına darbe indirdiği doğrudur, bununla birlikte İmparatorluk artık hassas bir denge siyaseti izleyerek eldekini korumaya çalışacaktır. Karlofça Antlaşması Avrupa karşısındaki psikolojik üstünlüğe son vermiş, ancak Osmanlı İmparatorluğu’nun büyük bir güç olarak varlığını sürdürmesini engelleyememiştir. Bundan böyle Osmanlıların aşamalı olarak ve oldukça uzun bir zaman diliminde Avrupa’dan çekiliş süreci başlayacaktır. Oysa zamanın Osmanlı bürokratları Karlofça müzakerelerine diplomatik yenilik yaratan bir olay olarak bakmamışlardır. Barışın *uti possidetis* ilkesine göre yapıldığı, dolayısıyla da Macaristan’ın ve Erdel süzerenliğinin yitirilmesini berabere getirdiği itiraf edilmekteydi. Ancak Osmanlı resmi jargonunda Sultanın şerefi olarak görülen şeyin korunmasına özen gösterildiğinden, Osmanlı diplomatları hep, sınıra yakın kalelerin boşaltılmasını veya yıkılmasını, ancak hükümdarı korumak için ve asla onun menfaatlerine zarar getirilmeden kullanılabilir bir araç olarak kabul etmiş ve “icbari” barış görüntüsü verecek her türlü şeyden titizlikle kaçınmışlardır. Ayrıca toprak kayıplarını kabul edilebilir hale getirmek için İslam hukukuna göre her türlü barışçıl antlaşmanın kesinlikle geçici olduğunu dolayısıyla bugün aleyhte gözükken bir antlaşmanın yakın gelecekte değişebileceğine dair varsayımı tekrarlayıp durmuşlardır.” (s. 251) Karlofça Antlaşmasıyla ilgili karşımıza çıkan hoş bir ayrıntı ise müzikoloji üzerine çalışan biri olarak, Dimitrie Cantemir (1725) ile burada diplomat kimliğiyle de karşılaşmış olmak. 17. yüzyıl sonu Osmanlı kültürünün ve müziğinin önemli aktörlerinden *Kitabü’l İlmi’l-Musiki ala vechi’l-Hurüfat* (Musikiyi harflerle tespit ve icra ilminin kitabı) adlı eseriyle müzik tarihinde ayrıcalıklı yeri olan Boğdan Prensi Cantemir kitapta diplomasideki rolüyle de dikkat çekiyor.⁶

Tarihçilerin üzerinde ittifak ettiği üzere 17. ve 18. yüzyıllar Osmanlı siyasetinde yeni bir dönemin başlangıcıdır.⁷ Genellikle bu

⁶ Cantemir’in kültür adamı yönü ve diplomatik faaliyetleri için Eugenia Popescu Judetz, **Prens Dimitrie Cantemir Türk Musikisi Bestekarı ve Nazariyatçısı**, Çev. Selçuk Alimdar, İstanbul, Pan Yayınları, 2000, ayrıca Namık Sinan Turan, “Bir 18. Yüzyıl Entelektüelinin Portresi. Dimitrie Cantemir, **Evrensel Kültür Dergisi**, Mayıs 2013, Sayı: 257, s. 66-71.

⁷ Bazı tarihçiler yeni bir Osmanlı İmparatorluğu’nun inşa edildiği bir dönem olarak resmetmektedir bu süreci. Baki Tezcan, **The Second Ottoman Empire: Political and Social Transformation in the Early Modern World**, Cambridge University Press 2012.

dönem yenilgiler ve toprak kayıplarıyla anlatılır. Oysa 18. yüzyıl bazı alanlarda yüksek bir seviyeye erişildiği bir dönemdir. Örneğin Osmanlı şiirinde Şeyh Galib gibi bir abide bu yüzyılda yaşamıştır. Osmanlı musikisi tıpkı şiirde olduğu gibi zevk ve üslupta en yüksek noktaya erişmiştir. Nayi Ali Mustafa Kevseri Efendi, Kemani Hızır Ağa, Hamparsum Limonciyan ve Sultan III. Selim'in isteği üzerine *Tedkik ü Tahkik* isimli eseri yazan Abdülbaki Nasır Dede 18. yüzyılın kültür yaşamının zirve isimleri arasındadır. Tüm bu önemli isimlerin bir de hamisi vardır. Sultan III. Selim önemli bir besteci olmanın yanında aynı zamanda neyzen ve Mevlevi kültürüne gönül vermiş bir hükümdardır. Sultan III. Selim dönemi Osmanlı modernleşmesi içinde Osmanlı 18. yüzyılının sonlarında siyasi ve kültürel değişimin en belirgin kırılmasıdır.⁸ İmparatorluk ve Diploması kitabı Osmanlı 18. yüzyılının diplomasideki yansımalarını bu değişim yüzyılının karakterine uygun olarak inceliyor. III. Selim'in diplomasideki yenilikleri, Mühimme Odası'nın kuruluşu, Avrupa'da daimi elçiliklerin açılması, Napolyon'un Mısır'ı işgali üzerine Rusya ve İngiltere ile ittifak ve bunun sonuçları burada ayrıntılarıyla konu ediliyor.

Osmanlı modernleşme hareketinin siyaset ve toplumsal yaşamın dışında diplomasideki yansımaları Modernleşme ve Diploması başlığı altında inceleniyor. Milliyetçilik yüzyılında çokuluslu bir imparatorluğu Balkanlar başta olmak üzere bir arada tutma girişimlerinin bir aracı olarak diplomasinin evrimi bu bölümde geniş biçimde tartışılıyor. II. Mahmut'un reformları, Hariciye Nezareti'nin kurulması ve krizler karşısında diploması yapımı üzerinde durulan önemli başlıklar arasında. II. Mahmut, Tanzimat'ın hemen öncesinde kurumsal ve kültürel olarak büyük dönüşümlerin önünü açan reformlara imza atmış bir hükümdardır. Yeniçeri Ocağının kaldırılması ve yeni bir ordunun kuruluşu, modern eğitim kurumları, nezaretler (bakanlıklar) sistemine geçiş, Türkiye'de çoksesli müzik eğitimi ve öğretimi veren ilk konservatuvarı sayılabilecek Mızıkai Hümayun gibi kültür yaşamında önemli izler bırakan kurumsal oluşumlar hep bu dönemde, Namık Sinan Turan tarafından 'meşruiyet krizini aşmak amacıyla gerçekleştirilen düzenlemeler' olarak yorumlanıyor. Turan, Osmanlılarla benzer krizlerle karşı karşıya olan Çin ve Japon-

⁸ Stanford J. Shaw, **Between Old and New: The Ottoman Empire under Sultan Selim III 1789-1807**, Cambridge Massachusetts, Harvard University Press, 1971, s. 180-210.

ya gibi devletlerin diplomasisindeki dönüşümlerin de yine benzer biçimde olduğuna dikkat çekiyor. Aslında bu süreçte Osmanlıların daha erken davrandıklarına işaret ediyor. Buna göre; “II. Mahmut’un reformları Tanzimat döneminde diplomasi kurumlarının yönünü ve niteliğini belirledi. Avrupa ile kurulan ilişkilerin boyutu, iç sorunların bile uluslararası meselelere dönüşümü kurumsal anlamda yenileşmeyi gerektirdi. Söz konusu durum bölgesel olarak bakıldığında yalnızca Osmanlı İmparatorluğu’na özgü değildir. Benzer şekilde krizler yaşayan geleneksel sistemlerin birçoğunda bu tür önlemler zorunluluk olarak kabul edilmiştir. Örneğin 1840 Afyon Savaşları ve Batının giderek artan müdahalesi karşısında Çin bürokratlarında klasik dış politika anlayışının yetersiz olduğu görüşü pekişmiş, bunun sonucunda 1861’de ilk Çin Hariciye Nezareti (Tsunqli-yamen) teşekkül etmiştir. Mart 1854’de Amerikan donanmasını karasularında demirlemiş bularak batıyla tanışan ve sonraki on yıllarda Meiji Restorasyonunu yaşayan Japonya’da da durum farklı değildir. Her üç devlette de dış politikayla ilgili kurumlar dış müdahale ve iç kargaşa döneminde tesis edilmişlerdir. Osmanlı örneğinde Mehmet Ali Paşa olayı ve Hünkar İskeleyi Antlaşması Tercüme Odası ve Hariciye’nin gelişmeleriyle iç içedir. Çin’de 1860’larda doruğa varan Teiping ayaklanması ve İngilizlerin aynı yıl Pekin’e zorla elçi göndermeleri Tsunqli-yamen ve Çin tercüme odası olan T’ung-wen Kuan’ın ortaya çıkışının nedenleridir. Her üç ülke benzer süreçlerde iç pazarlarını dışarıya açan eşitsiz antlaşmalar imzalamak durumunda kalmışlardır. Osmanlılar 1838 Baltalimanı, Çinliler 1842 Nanking, 1858 Tientsin, Japonlar ise 1854-58 Kanagawa antlaşmalarını imzalamışlardır.” (s. 357)

Tanzimat reformlarının diplomatik yüzü, dönemin krizleri, Lübnan’da yaşanan gerilim ve çözümü, Osmanlıların Avrupa ailesinin üyesi olarak kabul edildiği Paris Antlaşması ile sonuçlanan Kırım Savaşı bu bölümün konu başlıkları arasında. Burada Osmanlı dünyasının yaşadığı dönüşümler, kültürel yansımaları ve ilk defa ülke dışına diplomatik bir amaçla çıkan Sultan Abdülaziz’in Avrupa seyahatine yer veriliyor. Bu yüzyılda diplomasiyi sembolik yüzünün değişimi, elçi kabullerindeki eski protokolün terk edilmesini buradan öğreniyoruz. Osmanlı tahtında “*Valse davet*” adında Batı formunda besteler yapan bir hükümdarın varlığı söz konusu değişimin en belirgin göstergesini oluşturuyor.

Kitabın son bölümünde Sultan II. Abdülhamit'in diplomasi anlayışına ve Jön Türk dönemi dış gelişmelerine ayrıntılı biçimde yer veriliyor. Abdülhamit'in İslamcılık politikasının diplomasideki yansımaları, Almanya ile olan askeri ve siyasi ilişkilerin gelişimi Avrupa'daki devletler sistemindeki dönüşümlere bağlı olarak işleniyor. Jön Türklerin diplomaside Almanya'ya karşı İngiltere ile uzlaşma arayışlarının başarısızlığı, imparatorluğun sonunu getirecek olan Birinci Dünya Savaşı'na giden süreçte Jön Türklerin Almanya ile olan ittifakının altyapısının nasıl inşa edildiği son bölümün konuları arasında öne çıkıyor.

Geniş bir kaynakçayla hazırlanan Osmanlı diplomasisi hakkındaki temel nitelikteki bu eser polemiklerin ötesinde bir üslupla kaleme alınarak, ideolojik önyargıları aşmış, akademik bakış açısını metnin bütününe hakim kılmıştır. Namık Sinan Turan'ın çalışması İmparatorluk ve Diplomasi, Osmanlıların diplomasiyle çok ilgili olmadıklarını ileri süren genel yargıyı bütünüyle tartışmaya açarak, yeni yorumlar ve bakış açıları kazandırmaktadır.

